

2. ZADARSKI LINGVISTIČKI FORUM

»Metodologija istraživanja i pisanje znanstvenih radova u lingvistici«
Zadar, 23. travnja 2015., Sveučilište u Zadru – Odjel za lingvistiku

Na 2. zadarskom lingvističkom forumu, održanom 23. travnja 2015. godine i organiziranom u suradnji s Hrvatskim društvom za primijenjenu lingvistiku, predstavljene su suvremene metodologije istraživanja i načini pisanja znanstvenih radova u lingvistici. Službeni je jezik bio engleski.

Nakon plenarnih izlaganja Keesa de Bota, Krešimira Šojata i Ide Raffaelli o metodama lingvističkih istraživanja i o akademskom pisanju u humanističkim znanostima slijedila su izlaganja doktoranada i poslijedoktoranada podijeljena u dvije sekcije.

Skup je završio radionicom Ide Raffaelli, na kojoj su mogli sudjelovati samo izlagači.

Kees de Bot sa Sveučilišta u Groningenu, Nizozemska, svoje je izlaganje *The methodology of language attrition research / Metodologija istraživanja odumiranja jezika* započeo navođenjem razloga za istraživanje odumiranja jezika. Oni su dvojaki: politički i znanstveni. Izlagač odumiranje jezika drži prirodnim dijelom razvitka jezika, a zaboravljanje zdravom strategijom očuvanja mozga od preopterećenosti. Može se govoriti o odumiranju prvog i drugog jezika. Odumiranje prvog jezika najčešće se događa u emigraciji. Presudni su čimbenici dob dolaska u stranu zemlju, godine provedene u emigraciji, obrazovanje, okruženje (u kojem ima ili nema sunarodnjaka), potreba za korištenjem materinskog jezika na poslu, kontakti s domovinom (osobni ili putem medija), korištenje materinskog jezika kod kuće, strukturalne razlike između L1 i L2 i znanje drugih jezika. Naglašava se stalno mijenjanje jezičnih vještina pojedinca, koje se ne mijenjaju sve istodobno. Autor daje upute za proučavanje, naglašavajući važnost određivanja polazišne točke praćenja i mjerenja. Istraživanje mora biti longitudinalno, a kao polazišnu točku najbolje je uzeti trenutak dolaska i pratiti pojedince tijekom 5, 10 ili 15 godina. Pritom treba znati što mjeriti – koje jezične vještine. Istraživanja su tipično ograničena na govorni jezik i čitanje, a rjeđe na pisanje. Za istraživanje govornog jezika preporučuje poluotvoreni intervju, dok za istraživanje pisanja preporučuje slobodni sastav, diktat ili *cloze test*, pri čemu preporučuje prve dvije rečenice teksta ostaviti netaknutima. Moguća je i uporaba testiranja u kojem se od ispitanika traži da se u 60 sekundi sjeti svih riječi koje započinju jednim slovom, npr. F (engl. *discrete point testing*). Znanje gramatike može se provjeravati zadacima tipa »točno/netočno«, a ovladanost fonetikom slušnim zadacima za diskriminaciju glasova. Autor se također osvrnuo i na zaboravljanje i ponovno učenje. Kad se riječi ne upotrebljavaju, dolazi do zaboravljanja, ali ostaje razina prepoznavanja, te za tu razinu također postoje testovi pri kojima se koristi slikama. Ako postoji rezidualno znanje, čak i ne-

svjesno, ponovno učenje bit će lakše. Autor se osvrće i na pitanje neminovnosti odumiranja jezika kada se njime više ne koristi. Istraživanja su pokazala da se strani jezik govori sporije jer se govornik teže dosjeća riječi, a upravo se to događa i iseljenicima. Ustanovljeno je i da djeca lakše usvajaju jezik, ali ga i brže zaboravljaju, te da pisanje usporava zaboravljanje jezika. Istaknuo je i da stavovi utječu na odumiranje ili zapamćivanje jezika, za što je naveden primjer Židova koji su u Drugom svjetskom ratu izbjegli iz Njemačke – njemački su bolje zapamtili oni koji su izbjegli prije strahota. Nadalje, znatnu ulogu ima i osobnost, jer ekstrovertirane osobe više komuniciraju, pa je kod njih odumiranje jezika slabije, a velika je i uloga prirodne nadarenosti za jezike. Prof. de Bot smatra da je na ovom području još puno neistraženog, kao npr. povezanost odumiranja jezika i gestikulacije, povezanost odumiranja jezika i spolova, uloga starenja u odumiranju jezika (teško je razlučiti patološko i nepatološko odumiranje jezika). Na kraju izlagač zaključuje da se usvajanje i odumiranje jezika odvijaju po istim principima, no metodologije istraživanja prilično su različite. Isto tako, treba paziti na vremenske razmake pri testiranju odumiranja jer prečesto testiranje osobe može čak uroditi i jezičnim napretkom.

Krešimir Šojat s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u svojem je izlaganju pod naslovom *Processing Croatian Morphology – Derivational Lexicon* govorio o obradbi hrvatske morfologije – derivacijskom leksikonu. Izlaganje je započeo osvrtom na morfologiju hrvatskoga jezika, koja je bogata, kao i u svim slavenskim jezicima. Za potrebe istraživanja naglasio je važnost Wordneta, računalnog resursa na semantičkoj razini koji daje podatke o leksiku pojedinoga jezika i obuhvaća četiri najveće skupine vrsta riječi – imenice, glagole, pridjeve i priloge, a uz pojedinačne lekseme, u Wordnetu se mogu naći i kolokacije te idiomi. Nezaobilaznim nalazi i Hrvatski morfološki leksikon, koji obuhvaća generirane fleksijske oblike. Autor je zatim izložio metode i principe izrade CroDeriV-a, računalnog leksikona koji sadržava podatke o morfološkoj strukturi i tvorbenoj povezanosti hrvatskog leksika. Njime se željelo dobiti potpunu morfološku raščlambu hrvatskoga vokabulara u smislu strukture morfema i derivacijskih stabala te se njime koristiti za daljnja istraživanja fenomena tvorbe riječi i vida, glagolske valencije, leksičko-semantičkih struktura i semantičkih povezanosti. Potom je detaljno prikazao organizaciju podataka u CroDeriV-u. Posebno je istaknuo tvorbu glagola i njihovu morfološku strukturu. Zanimljiv je podatak da baza podataka CroDeriV-a sadržava 14.300 glagola u infinitivnom obliku i 3.286 korijena glagola. Izlagač je naveo probleme na koje se nailazi kod automatskog segmentiranja hrvatskih riječi na morfeme, kao što su preklapanje prefiksa i korijena (npr. *privilegirati*) i preklapanje sufiksa i korijena. Autor je naveo korisnu informaciju da je za istraživanja iz područja derivacijske morfologije omogućen online pristup bazi podataka na <http://croderiv.ffzg.hr>, gdje se mogu naći razni afiksi, pojedinačni korijeni, kombinacije korijena i afikasa itd. Izlaganje je završio pregledom planova za proširivanje i obogaćivanje CroDeriV-a, koji uključuju i njegovo spajanje s Hrvatskim morfološkim leksikonom.

Ida Raffaelli, također s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, svoje je pozvano predavanje *Scientific Communication in the Humanities / Znanstvena*

komunikacija u humanističkim znanostima namijenila prije svega doktorandima humanističkih znanosti koji se pripremaju za pisanje i objavljivanje svojeg prvog rada ili žele unaprijediti svoje vještine pisanja radova. U uvodnom se dijelu osvrnula na neravnopravan položaj istraživača na području humanističkih znanosti u odnosu na istraživače iz prirodnih (tzv. *hard*) znanosti, uz preporuku iskorištavanja prednosti toga što su humanističke znanosti inherentno interdisciplinarne. Zatim je statistički potkrijepila činjenicu da je faktor utjecaja (engl. *impact factor*) nametnut i neprimjeren u humanističkim znanostima, između ostalog i zato što su u humanističkim i društvenim znanostima važnije knjige nego članci. Naglasila je da osnovne značajke znanstvenog rada trebaju biti jednostavnost i jasnoća te da rad uvijek treba prilagoditi publici kojoj je namijenjen i držati se strukture, bilo IMRAD (*Introduction, Method, Results And Discussion*), kojom se obično koristi kad ima puno statističkih podataka, ili ITMAC (*Introduction, Theory, Methodology, Analysis, Conclusion*), te je potom svaki dio strukture rada detaljno objasnila uz puno praktičnih savjeta i uz preporuku da se prije slanja rada u određeni časopis dobro prouči izdavačka politika časopisa i rad prilagodi pravilima pisanja tog časopisa. Slušatelj je također upoznala i s postupcima kroz koje rad prolazi kad jednom stigne u uredništvo časopisa, o vrstama recenzentskog postupka i ulozi urednika. Autorica se također osvrnula i na etiku u izdavaštvu, s naglaskom na autorstvo, plagijatorstvo i izvornost rada, a izlaganje je završila preporukom časopisima i pojedinim znanstvenicima o očuvanju nacionalnog znanstvenog identiteta, korištenju nacionalnog jezika kao jezika znanosti, ali je naglasila i potrebu da se nacionalna istraživanja predstavljaju na međunarodnoj razini.

Rad je dalje nastavljen u dvjema sekcijama, A i B, u kojima su sudionici izlagali sinopsise svojih disertacija i prikazivali svoja istraživanja te s iskusnim istraživačima i ostalim kolegama raspravljali o metodološkim problemima na koje su naišli pri pisanju sinopsisa ili znanstvenog rada.

Doktorandice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Eva Pavlinušić i Gordana Hržica u svojem su se izlaganju bavile usvajanjem povratnih glagola u hrvatskome jeziku te naglasile da je, s obzirom na raznolikost refleksivnih struktura, usvajanje povratnih glagola vrlo zahtjevno za djecu. Istraživanje su provele na uzorku troje djece u dobi od 1;2 do 3;2 godine, dok su podatke preuzele iz hrvatskog korpusa baze podataka CHILDES te su se koristile CLAN softverom. Rezultati su istraživanja dali uvid u kronološki aspekt usvajanja glagola u hrvatskome jeziku i pokazali proces učenja i izražavanja semantički specifičnih koncepata kao što su povratnost i recipročnost.

Varinia Vogel sa Sveučilišta u Bernu govorila je o razdvajanju imenske skupine koja sadržava prijedložnu skupinu u njemačkome jeziku, što je bilo posebno zanimljivo prisutnim germanistima. Spomenula je i mogućnost razdvajanja imenske skupine modificirane pridjevskom skupinom te govorila o uvjetima pod kojima može doći do razdvajanja, kao što su semantička obilježja imenice, glagola ili prijedloga. U svojem se radu autorica koristila korpusom Cosmas II, kojim se prvi put koristilo unutar ovog istraživanja, a iz kojeg je dobila primjere razdvojenih konstrukcija. Pokaže li se pilot istraživanje uspješnim, kor-

pusom će se moći koristiti za daljnja istraživanja. Autorica je najavila raspravu o tvrdnjama da se takva konstrukcija pojavljuje samo u govornome jeziku. Očekuje njezino pojavljivanje prije svega u sportskim kolumnama i novinskim stranicama koje se odnose na slobodno vrijeme. Drugi će cilj njezina rada biti razvrstavanje identificiranih imenica i glagola u semantičke razrede, kao uvjeta za nastajanje fenomena razdvojenih konstrukcija.

Izlaganje Ane Kodrić Ivelić, također doktorandice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, posvećeno je problemu budućih glagolskih vremena u engleskome i hrvatskome jeziku, s osvrtom na nijanse u značenju koje se kriju u svakom od njih. Autorica je naglasila i probleme koji se pojavljuju pri učenju budućih glagolskih vremena, za koje smatra da vjerojatno proizlaze iz udžbenika i gramatika hrvatskog jezika namijenjenih učenicima osnovnih škola, u kojima se buduća glagolska vremena interpretiraju na način različit od onog u engleskim udžbenicima i gramatikama. Ukazala je na to da je iz analize gramatika tih dvaju jezika vidljiva razlika u metodološkom pristupu sintaktičkim strukturama, kao i drugačije strukturiranim gramatičkim lekcijama. Na kraju je izlaganja uz predočenje primjera pokazala da, usprkos razlikama, ipak postoje mogući prijevodi i sličnosti u izražavanju budućnosti koji bi mogli olakšati učenje i razumijevanje budućih glagolskih vremena.

Jasmina Jelčić, doktorandica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, svoj je rad posvetila zajedničkim konceptualnim metaforama u engleskome i hrvatskome jeziku i njihovu utjecaju na učenje idioma, s obzirom na to da metafore dokazano pozitivno utječu na učenje jezika. Autorica je istraživanje provela na korpusu od 90 engleskih idioma grupiranih prema stupnju konceptualne motivacije (vrlo motivirani; naizgled motivirani – lažni parovi; nemotivirani). Njezino istraživanje nastoji povezati zaključke najnovijih istraživanja konceptualnih metafora i ustanoviti mogu li se oni primijeniti u učenju jezika te mogu li pridonijeti zapamćivanju vokabulara. Autorica je istaknula da su takva istraživanja već provedena za neke europske jezike.

Ivana Zovko, doktorandica Sveučilišta u Zadru, održala je vrlo zanimljivo izlaganje o rezultatima istraživanja verbalnog i neverbalnog u videoblogovima dobivenima lingvističkom i multimodalnom analizom korpusa koji se sastoji od 40 videoblogova na španjolskome. Rad je dio većeg projekta čiji je cilj obuhvatiti sve međusobno povezane ključne elemente koji se pojavljuju u videoblogovima, a kojima se videoblogeri koriste za komunikaciju sa svojom »nevidljivom«, ali ipak »vrlo postojećom« publikom. U radu se autorica usredotočila na uvodni dio teksta kao ključni dio videoblog interakcije, s obzirom na to da o njemu ovisi hoće li videoblogger privući i zadržati pozornost svoje publike. Koristeći se kvantitativnim metodama, analizirala je verbalne elemente kao što su pozdravi, predstavljanje i oslovljavanje, kao i grafičke i audiovizualne elemente koji nadopunjavaju verbalni izričaj i predstavljaju važan dio retorike videoblogera. Naposljetku, usporedila je komunikacijske i interakcijske obrasce različitih videoblogera, kao i razne metode kojima se koriste za privlačenje pozornosti publike.

U svojem se izlaganju Mirna Varga, doktorandica Filozofskog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, bavi pragmatikom epistemološkog

modaliteta u engleskim i hrvatskim istraživačkim radovima iz područja psihologije i uočava da se narušilo pravilo činjeničnosti i objektivnosti u znanstvenim radovima. Autorica iznosi da znanstvenici pri iznošenju svojih znanstvenih tvrdnji, a prije svega pri interpretaciji rezultata nastoje postići ravnotežu u izričaju, s jedne su strane uvjerljivi i deklarativni, a s druge strane moraju biti oprezni, s obzirom na to da svoj rad predstavljaju cijeloj akademskoj zajednici koja će ga ocjenjivati. Autorica govori o ogradama (engl. *hedges*) u izričaju, koje se mogu javljati u različitim leksičkim i sintaktičkim oblicima i upotrebljavaju se u razne pragmatičke svrhe. Svojim je radom autorica željela pronaći obrasce uporabe i distribucije markera epistemološkog modaliteta u engleskim i hrvatskim znanstvenim člancima iz područja psihologije koji prate IMRD strukturu. Autorica se nada da će rezultati istraživanja objasniti taj do sada još neistražen fenomen u hrvatskom akademskom diskursu i općenito pridonijeti suvremenim lingvističkim istraživanjima akademske retorike.

Doktorandica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Martina Podboj predstavila je svoj rad pod naslovom *Teorijski okvir i metodologija istraživanja narativnih i diskursnih žanrova iz perspektive kritičke analize diskursa*. Predstavljajući rad izlagачica je započela teorijskim okvirom i objašnjavanjem ključnih pojmova, kao što su naracija ili prepričavanje (obično prošlih događaja) i CDA (engl. *Critical Discourse Analysis*), uvodeći sudionike u svoj rad koji se temelji na analizi diskursa emigranata. Preporučila je kvalitativna istraživanja i drži da uz transkripciju naracije treba bilježiti i izraze lica govornika, a preporučuje i praćenje mijenjanja identiteta emigranata u vremenu i prostoru. U zaključnom je dijelu istaknula da naracija imaju dvojaku prirodu: ona je ispreplitanje individualnog i društvenog. Na upit sudionika saznali smo da su ispitanici hrvatski emigranti koji žive izvan domovine više od dvije godine.

Maida Bilkić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Bernu predstavila je dio svoje disertacije naslovljene *U potrazi za kooperativnim društvom: Utjecaj jezika predrasuda na identitet skupine i razvoj ksenofobije*. Započela je vrlo slikovitim definiranjem ključnih pojmova, ističući jezik kao najbolji alat suradnje, koji, kad se njime loše koristi, postaje vrlo moćnim sredstvom za prenošenje negativnih stavova i predrasuda, što rezultira nastankom ksenofobije. Što je više ksenofobije u društvu, to je manje suradnje. Navela je oprečne primjere Švicarske, koja je mirna višenacionalna zemlja u kojoj je izražena pozitivna suradnja, i Bosne i Hercegovine, koja je društveno i politički podijeljena. Cilj je rada identificirati specifični rječnik i jezične alate kojima se ljudi koriste za procjenjivanje drugih, kao i proučiti kako predrasude utječu na identitet skupine, ksenofobiju i razvitak kooperacije.

Silvija Hanžić Deda i Rea Lujić, mlade doktorandice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predstavile su svoj rad *Izazovi višejezičnih govornika u osnovnoj školi*. Predstavljajući su započele razlučivanjem plurilingvizma (višejezičnosti) od multilingvizma (mnogojezičnosti). Ovim su istraživanjem dale vrlo detaljan uvid u neka od obilježja jezičnoga ponašanja višejezičnih i višekulturnih učenika nižih razreda osnovne škole iz njihove osobne perspektive i pokazale da većina učenika svjesno uspoređuje jezike i pritom smatra da im poznavanje jezika olakšava učenje i služenje drugim jezikom. Već u dobi

od 8 do 9 godina učenici su svjesni učinka pozitivnoga jezičnog transfera u svim onim jezičnim kombinacijama u kojima uočavaju sličnosti. Došle su do zaključka da su ispitanici višejezični, a ne mnogojezični, te svjesni potencijala svoje višejezične komunikacijske kompetencije. S obzirom na činjenicu da su ispitanici navodili i zaboravljanje riječi kao jedan od razloga prebacivanja koda, u budućim istraživanjima autorice predlažu dodavanje funkcije *zaborava riječi* kao jedne od karakterističnih funkcija prebacivanja koda višejezičnih govornika. Autorice drže potrebnim naučiti učenike kako izvući najbolje i najkorisnije iz svoje višejezičnosti.

Sanja Kiš Žuvela, doktorandica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, govorila je o problemima temeljne hrvatske glazbene terminologije s posebnim naglaskom na literaturu namijenjenu poučavanju teorije glazbe. Predstavila je sažetak svoje buduće disertacije koju piše u sklopu Conmusterma projekta i iznijela problem glazbenog nazivlja u institucionalnom glazbenom obrazovanju u Hrvatskoj, ističući nedostatak referentne stručne literature na hrvatskome jeziku. Navela je primjere problematičnih naziva prihvaćenih iz drugih jezičnih sustava – internacionalizme, tudice i posudenice, koji se počesto rabe u neprikladnome kontekstu ili s iskrivljenim značenjem, te nazive koji su svoja prvotna značenja nadživjeli, kao npr. *gusle* i *simfonija*. Istaknula je kako u hrvatskom glazbenom nazivlju postoje i standardni terminološki problemi kao što su homonimija, heteronimija, polisemija, kao i neprikladne kratice i simboli, a nedostaje suvremena leksička norma koja bi istodobno zadovoljila potrebe struke i odgovarala zahtjevima standardnoga jezika. Autorica je izrazila nadu da će rad uspjeti iznjedruti dugo priželjkivanu suvremenu leksičku normu koja će istodobno zadovoljavati funkcionalne kriterije struke, kao i uklapati se u standarde suvremenoga hrvatskog jezika.

Doktorandica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zadru Maša Maradin u svojem se istraživačkom radu bavi hrvatskom ekonomskom terminologijom analizirajući anglizme. Rad temelji na iskustvu stečenom prevodenjem raznih bankarskih dokumenta na radnom mjestu, a korpus sačinjava 30 anglizama iz područja ekonomije, uglavnom imenice. Predstavila je četverodijelnu tablicu termina koja sadržava: engleski termin, potvrđeni hrvatski termin (ako postoji), preporučeni hrvatski termin i definiciju. Autorica je sama odabrala preporučene termine, sukladno prihvaćenim principima koje preporučuju hrvatski stručnjaci za terminologiju. Uočila je da trenutna stručna hrvatska ekonomska terminologija posuđuje termine iz engleskog jezika, ali ne postoji međusobna suradnja stručnjaka iz te profesije i lingvista, koji bi trebali zajednički izgrađivati terminologiju struke. Na taj se način strani termin uvriježi u hrvatskome jeziku prije pronalaženja odgovarajućeg hrvatskog termina, a kad anglizmi jednom uđu u hrvatski jezik, u njemu i ostaju, bez obzira na to što se u međuvremenu pojavila i hrvatska riječ.

Majda Čolak s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predstavila je svoj rad *Osnovna i površna obilježja pisanog znanstvenog registra*. U uvodnom dijelu autorica govori o znanstvenom jeziku koji se razlikuje od kulture do kulture, a ovim se radom istražuje razvoj hrvatskog znanstvenog registra počevši od ranih godina 19. st. do danas. Analizu registra autorica bazira na

15 tekstova preuzetih iz raznih područja i časopisa i oslanja se na model D. Bibera i S. Conrad iz 2009., koji se sastoji od tri koraka: određivanje situacijskih obilježja (fizički kontekst), analiza lingvističkih osobitosti i utvrđivanje njihove funkcionalne povezanosti. Taj tročlani postupak često je ciklički. Nakon navedenih koraka prelazi se na komparativnu analizu kako bi se odredilo koja su se obilježja i funkcionalne povezanosti oduprli vremenu, što ih onda čini osnovnima i nedjeljivima od znanstvenog registra. Na taj način, ističe autorica, moći će se odvojiti osnovna obilježja od onih koja su površna, dekorativna ili rezultat trenutne jezične politike.

Nakon izlaganja svi su izlagači bili pozvani na radionicu Ide Raffaelli na kojoj su mogli dobiti konkretne i praktične savjete o tome kako svoje radove učiniti što kvalitetnijima u smislu strukture, formalnih zahtjeva i samog sadržaja.

Tamara Polić